دیما نەی تەلەفزیۆنی کەناڵی گۆڕان لەگەڵ بەڕێز حەکیم سەرۆکی هاوپەیما نێتی هێزەکانی دەوڵەتی نیشتمانی

پێشکەشکار: 20 ساڵ بەسەر پڕۆسەی سیاسی تیپەڕ بوو، تۆش سەرکردەی تێیدا، بەبێ لایەنانە چۆن ئەو قۆناغە هەڵدەسەنگێنیت ؟ بەو هەموو ساڵا نەی تێپەڕ بووە؟

سەماحەتی حەکیم

بەناوی خوای گەورەو میهرەبان

سڵا و بۆ ئێوە بینەرانی خۆشەویست

لەڕاستیدا قۆناغێکی نموونەیی نەبوو، لەم 20 ساڵە، دەستکەوت و سەرکەوتنی تێدا هەبوو، شکست و شکانیشی تێدا هەبوو، هەر وەك کاروانی مر□ف ب□سەر کەوتن و دابەزینی بەخۆیەوە بینی، وەك هێڵکاری دڵ بەسەردەكەوێت و دادەبەزێت، بەم شیوەیە ژیان بەردەوام دەبێت، پێم ئێمە ئەگەر ویستمان دادپەروەرانە و بە مەوزووعیەت هەر دیاردەیەك هەڵبسەنگێنین پێویستە پێش هەموو شتێك بارودۆخی بزانین و شتەکانی دەروو بەریشی ڕوون بێت لامان، ئێمە وڵاتێکین 50 ساڵە لەشەڕی بەردەوام داین، هەرچەندە شەڕەکان جۆراوجۆربوون، لەوانە برسێتی لەوانە ئابڵووقە لەوانە ئەو کێشانەی دووچاری عیراقییەکان هات، بەڵام 50 ساڵە ئێمە لەشەڕ و گێژاوێکی بەردەوام داین، بۆیە کە دەمانەوێت دۆخمان هەڵبسەنگێنین، پێویستە سەرنجی سروشت و ڕکابەرییەکان بدەین ک□ بەسەر عێراقییەکان هاتووە، هەروەها سەیری ئەو فرەییە بکەین کە لەسروشتی عێراق هەیە، پێکهاتەکان ، مەزهەبەکان ، نەتەوەکان ، هۆزەکان، قەبیلەکان ، ئاینەکان و ناوچەکان و دۆخەکان، دۆخی دەرووبەر و دۆخی نێودوڵەتی و ڕێژەی تیشك دانەوەی لەسەر ئەزموونی عێراقی، ئەوانە هەمووی بوونە هۆکاری ئەوەی تیشکدانەوەی خراپی لەسەر دۆخی ناوخۆی عێراقی هەبێت، کاتێك هەموو ئەوانە دەپێوین، من پێم وایە ئێمە ئێستا بەرەو پێش دەچین، ئەمرۆ کاتێك هەڵسەنگاندن دەکەین دەبینین کەشی سیاسی بووتە کەشێك کە زمانی هاوبەشی تێدایە، قسەو تێگەیشتن و دەرچە و ئەنجامی هاوبەش لەنێوان سەرکردە سیاسییەکان هەیە، لەسەر ئاستی ئەمنی ، ئەمرۆ شارەکانمان بەشێوەیەکی بەرچاو ئەمن و ئاسایشی تێدایە، ئەمن بەرقەرارە و ڕێو شوێنی ڕاستەقینە هەیە بۆ ئەوەی خانەکانی تیرۆر هەڵبوەشێتەوە، چەندین قوربانی گەورە درا بۆ ئەوەی هەموو بستێکی عێراق ئازاد بکرێت و هەموو شانەکان تیرۆریش هەڵوەشێتەوە، کە ئەو شانانەی کە جێی نیگەرانی عێراقییەکان بوو، لەسەر ئاستی کۆمەڵگا ئەو گرژی و هەرایەی لە کۆمەڵگە هەبوو، وەك پێکهاتەی مزهەبی و نەتەوەیی ئێستا بووەتە ئاشتەوایی و خۆشەویستی و یەکگرتن لەنێوان عێراقییەکان، دۆخی کارگێری و خزمەتگوزاری بەرەو جوزڵە رۆیشتوە و ئەکتیف□، خ□رو بێری وڵات بەڕێژەیەکی باش لەشوێنی خۆی سەرف دەکرێت.

ئێمە لە هەموو شتێك لەچاو وڵاتانی دەوروبەر لەپاشین، بەڵام بە بەراورد بە ڕکابەرییەکانمان و بە کێشەکانمان ئێمە لەپێشین، لە 20 ساڵ توانیمان هەموو ئەو قەیڕانانە تێپەڕ بکەین، ئێستا وڵات بەرەو ڕێکخستنێکی هەنگاو بەهەنگاو دەڕوات، ئەوەش پێشکەوتنێکی گرنگە بەبۆچوونی من.

پێشکەشکار: ئەو ه□□□ ب□یانییە سەرکەتووی ئاماژ□ پ□کرد، گوێگر وا دەزانێت کە ناکۆکیەکان هێشتان ماون، هەروەها کێشەی سوننە لەگەڵ سوننە بەشێوەیەگی گەورە ماوە، هەروەها کێشەی شیعە لەگەڵ شیعە بەشێوەیەکی گەورە هەیە، باشە چۆن پێشکەوتن هەیە لەکاتێکدا ناکۆکیەکان لەهەندێك شوێن گەیشتوتە شکانی

ئەسقانەکان ؟

سەماحەتی حەکیم:

یەکەمین ناکۆکی، جۆراوجۆری خوی مرۆڤ و مرۆڤایەتی و کۆمەڵگەکان، ئەو کۆمەڵگا یەی ناکۆکی تێدا نەبێت، ئەگەر هەموو بەیەك جۆر بیرکردنەوە بن، ئەوا گومان لە عەقڵ و مەزاجیان دەکەین، گومان لە سروشتی مرۆڤ و پێویست لەو دەکەین، وەك ئاماژەم پێکرد لە ڕۆژێك لە ساتێك ڕووبەڕووبوونەوە لە نێوان پێکهاتەکانی شیعە و سوننە و نەتەوە جیاوازەکان بوو، ئەمڕۆ ناکۆکی و جیاوازی بۆچوون لە لەنێو یەك پێکهاتەش هەیە، ئەوەش واتای ئەوەیە لە مۆرکی مەزهەبی و تایفی دوور کەوتوەتەوە، و ڕیچکەیەکی سیاسی وەرگرتوە، ناکۆکی سیاسی دیاردەیەکی تەندروستە لەهەموو ڕژێمێکی دیمۆکراسی، هەموو دیمۆکراسیەکان لەسەر لایەنگری و بەرهەڵستکاری بنیات نراون، ڕای و ڕای بەرامبەر، ئەوە ئەوەی تر بەهەڵە دەردەخات، خەڵکیش هەڵسنگاندنی خۆی دەکات و دەنگ بەو کەسە دەدات کە لەگەڵ بۆچوون و ڕای ئەو دەگونجێت، تاقیکردنەوەی خۆی دەکات یان سەرکەوتو دبێت یان نا، ئوو کات دەتوانێت جارێکی دیکە بەلایەکی تر دەنگ بدات، ئەوە هەمەجۆریە لە ڕا و جیاوازی لە بۆچوون کاتێك لەنێو یەك پێکهاتەی و لەنێو یەك ڕەنگ، ئەوەش واتای ئەوەیە ڕەنگەکە سیاسیە مەزهەبی نییە، ئەوەش بەش بەحاڵی خۆی پێشکەوتنەکە لە ڕووی سروشت دیموکراسیەتدا.

پێشکەشکار

بۆچوونەکەت زۆر جوانە سەماحەتی سەید، کاتێك گوتت ئاژاوەکە کۆمەڵگەییە، ئەو ڕووبەڕووبوونەوەیەی کە کۆمەڵگەیی بوو لە سەردەمی تایفی بەهۆی کارێکی سیاسی بوو، ئێستا لەکۆڵ شەڕی کۆمەڵگەیی بووینەوە، کۆمەڵگە توانی بەخۆی خۆی ڕێکبخات، ئێستا شەڕی سیاسی ماوە کە ئێستا ڕوودەدات، دەتوانی شیکردنەوەی بۆ بکەیت و یان وەسفێك بۆ هۆکارەکانی؟ تۆ چی لەمبارەیەوە دەڵێیت؟

سەماحەتی حەکیم:

وەك ئاماژەتان پێکرد تایفیەت لە عێراق تایفیەکی کۆمەڵگەیی نەبوو، بەڵکو سیاسی بوو، بکەری سیاسیش ئەو کەسە بوو کە ئەمڕۆ جێی پەنجەی جێهێشت، ئەمڕۆ کاتێك باسی ئاشتەوایی و خۆشەویستی کۆمەڵگا دەکەین، ئەویش بە شێوەیەك لە شێوەکان زمانی هاوبەشی سیاسیەکان ئاشکرا دەکات ئەوەش من سەرەتای قسەکانم ئاماژەم پێدابوو، ئەمڕۆ باسی هاوپەیمانێتی بەڕێوەبردنی دەوڵەت دەکەین کە 280 کورسی پەرلەمانییە و چەندین هێزی سیاسی لەچەندین پێکهاتەی سیاسی پێکهاتوە و بوونەتە ئامێز و پاڵپشتی بۆ ئەو حکومەتە ، ئەوە واتای ئەوەیە خاڵی هاوبەش هەیە و دیدێکی ڕوون و کاغەزی ڕێکەوتنی سیاسی هەیە کە سیما و نەخشەی ڕێگای تێدایە کە دەکرێت سیاسیەکان تێیدا لێك لێگەیشتنیان هەبێت، هەروەها وەك ئاماژەم کرد لەو ڕۆژەی ناکۆکییەکان کۆتایی پێ دێت و سیاسیەکان یەك بۆچوونیان دەبێت، دەبێت گومان لە خۆمان و توانامان و مێژوو و شارستانیەتمان بکەین، هەمیشە دەبێت لەبەردەم چەندین ڕاو بۆچوون بین، دەبێت لەگەڵ فرەڕایی بگونجێین، عەیبە نییە گەر بۆچوونمان یەك نەبێت و ناکۆك بین، بەڵام عەیبەکە ئەوەیە نەتوانین ئەو ناکۆکیەی نێوانمان بەڕێوە بەین تا بگەین بە ئەنجامێك لە چوارچێوەی یاسا و دەستوور و سیاسەت و کۆمەڵگا و ڕێوڕەسمی کاری سیاسی.

پێشکەشکار

ناکۆکیەکەتان ڕەحمەت بوو؟

سەماحەتی حەکیم:

لەزۆر حاڵەتەکان، ناکۆکی ڕەحمەتە، لەهەندێک حاڵەتیش ناکۆکیەکان دەبنە ڕق و خراپی، هەندێک جاریش ناکۆکیەکان لە کۆنترۆڵ دەرچوون ئەوانە هەموویی هەبوون، ناتوانین هەموو شتێک بکەینە پێوەر ، بەڵام ئەسڵی بیرەکە و بۆچوونەکان زیاتر جووڵە و چالاکی دروست دەکەن، گەلەکەمان لەوە گەورەترە کە لە یەک خاسیەت بهێدرێتەوە، یان لەیەک پڕۆژە، زۆری پڕۆژەکان و زۆری بۆچوونەکان ، زۆرە وا لە هاوڵاتی دەکاتویستی خۆی لەهەندێک لەو هێزە سیاسیانە بدۆزێتەوە، ئەو هەمە جۆرییە گرنگە بەڵام گرنگ ئەوەیە کە ڕێساویاسای بۆ دابنێین، چۆن کارێکە ڕێک دەخەین، ئۆتۆمبێلەکان لە شەقام دەڕۆن، ئەگەرپۆلیسەکی هاتووچۆ لە شەقامەکە نەبێت و یاساکانی هاتوو چۆ نەبێت ئەوا هەموو ئەوو ئۆتۆمبیلانە دەکەونە نێو یەک و هاتوچۆ ئیفلیج دەبیت و خنکانەکی هاتووچۆی گەورە دروست دەبێت، پۆلیسی هاتوو چۆ کاری ئەوەیە کە خەڵک وا لەبکات ڕێنماییەکان و یاساکانی هاتوچۆ جێبەجێبکەن، تا ئاسانی لە ڕۆیشتی ئۆتۆمبلیەکان و خەڵکیش هەبێت، دمەنێتەوە ئەو خەڵکە هەندێکیان بەرەو ڕاست و هەندێکی دیکە بەرەو چەپ دەڕۆن بەم شێوەیە تا دوایی، هێزە سیاسییەکانیش بەهەموو جۆرەکانیان گوزارشت لە مەزاج و ویستی جیاواز و هەجۆری ئەو گەلە ڕەسەن و خاوەن کەلتوورە گەورەیە دەکات.

پێشکەشکار

لەڕێ هەڵوەستەیەک لەسەر قسەکەت بۆ داود ئۆغلۆی وەزیری دەرەوەی تورکیا دەکەم، کاتێک ئەو هات لات بۆ بابەتێک تۆش پێت گوت نەخێر، ئەگەر تۆ هەڵە بووی ئەوە وانەیەک فێربووی، ئەگەر تۆش ڕاست بوویت ئەوە بۆ خۆرایی لەڕێگایەکی نادیار تێپەڕی بوویت، ئایا ئێستاش ئەو نادیارە ماوە سەماحەتی سەید ؟

سەماحەتی حەکیم

بەدڵنیاییەوە ئێستا شتەکان زۆر ڕوونترن، پڕۆگرامەکان شی بوونەوە، هەموو شت دیارە، بارودۆخی وڵات بەگشتی هەور بووەوە، ئەو کاریگەرییانەی لە ساڵی 2010 هەبوو هەور بووەوە، ئەوەی ئاماژەی بۆ دەکەن لەو چاوپێکەوتنەی ڕوویدا، دۆخەکە بەرەوپێش چوو، بەلام لە هەموو وەرچەرخانێک دەمێنێتەوە، لەهەموو قەیرانێک لەوانەیە جۆراوجۆر بێت، لەبۆچوونەکان جیاواز بێت و ڕایەکانیش لە ڕووی هەڵسەنگاندنیان یان شیکردنەوەیان جیاواز دەرکەون، بەتایبەتی لە ڕوونکردنەوەی داهاتوو و پێشهاتەکانیدا، ئەو کات سەرکردەکان لە هەڵسەنگاندنی شتەکان ناکۆك دەبن، ئەو ڕۆژە زۆر لە سەرکردە سیاسییەکان بۆچوونی ئەوەیان هەبوو ڕاست بڕۆن، ئێمە بۆچوونمان ئەوەبوو کە ئو پرۆژەیە بەم شێوەیە و بەو ڕیزبەندییە بەرهەمی نابێت، ڕۆژگاریش دەریخست کە هەڵسەنگاندنەکەی ئێمە لە ڕاست و دروستی نزیك بوو.

پێشکەشکار

لەسەر چ بنەمایێك بڕیار دەدەی گەر بتەوێت بەشداری بکەیت یان بەشداری نەکەیت؟ لەحکومەتی مالکی بەشدار نەبوویت، لە حکومەتی عەبدولمەهدی بەشدار نەبووی، ئێستاش لە حکومەتی سوودانی بەشدار نیت، ئایا بەرهەڵستیتان لەسەر شێوازی پێکهاتەکەیە؟ یان لەسەر سەرۆکەکەیە، یان لەسەر بەرنامەی حکومەتەکەیە، تۆ لەسەر چ هەڵسەنگاندنی پێشەکی خۆت دەکەی وبڕیاری بەرهەڵستی دەدەی بەر لەوەی پێکهاتە دیاری بکرێت؟

سەماحەتی حەکیم

لە ئاستیدا ئەمە بەشیوەیەکی دامدەزگایی کاری خۆمان ڕاهی دەکەین، ئێستا هەبەی بڕیارمان هەیە، لە نێوان خۆمان دانیشتن دەکەین، ڕاوێژ دەکەین، شکیدرنەوە بۆ 2010 دەکەین و بۆ 2018 دەکەین، کاتێك دۆخەکەمان شیکردەوە دەبینین هاوکێشەکە و شێوازی پێکهاتەکە و ڕیزبەندی پێشنیار کراو ئەوکاتە لەگەڵ تیمی بەرەنگار نەمان دیت چانسێکی سەرکەوتن هەبێت، بۆیە نەمان ویست خۆمان بخەینە نێو پرۆژەیەك کە دڵنیانین و باوەڕمان بە ڕەوی و مەبەستەکنی نییە، پێمان باش بوو دەرەوەی ئەو حکومەتە بین، لە حکومەت سوودانی بابەتەکە بەڕوانگەیەکی دیکەیە، لەبەر ئەوەی هەڵبژاردنەکان لە 21 بەدەرچوو ئەنجامی نا هاوسەنگ و نا دروست بوو.

پێشکەشکار

نا دروستە ؟ دەسەی ئەو دەربڕینە ؟

سەماحەتی حەکیم:

لە بەر هۆکارێکی سادە، ئێمە 400 هەزار دەنگمان هێنا و 4 کورسیمان وەرگرت، بەمەش نرخی 100هەزار دەنگ دەکاتە یەك کورسی، لایەنێکی سیاسی دیکە هەبوو نرخی یەك کورسی لای ئەو 12 هەزار دەنگ بوو، ئەوەش واتای ئەوەی کورسییەکی ئێمە بەقەد 9 کورسی لایەنێکی سیاسی دیکە بوو کە بەشداری لە هەمان ئەو پڕۆژە سیاسییە کردبوو، نامەوێت بەمەوە و باسی ڕابردوو بکەم، بچمەوە نێو هۆکارەکانی ئەو ئەنجامانە ئایا بەهۆی خراپی بەڕێوەبردن بوو، یان بەهۆی داواکارییە یاساییەکان؟ یان لە بەر شتی دیکە بوو؟، هەر چۆنێك بێت، ئێمە بە 4 کورسی هاتینە دەرەوە کە ئەوەش لە ئێمە ناوەشێتەوە، ئێمە بە مێژوومان بە بنکە میلییەکانمان ، بە ئامادەبوونی بەرفراوانمان بە چوار کورسی لەحکومەت بەشداری بکەین، خوا ڕەحم بەوە بکات کە خۆی لە غەیبەت دووربخاتەوە، حوا ڕەحم بەوە بکات کە بزانێ قەدر و دۆخی خۆی بزانێت، پێمان گونجاو نەبوو بەو شێوەیە بەشداری حکومەت بکەین، هەتا کە ئێمە 400 هەزار دەنگیشمان هەبێت، بەڵام کورسیەکانمان بەو شێوەیە نەبوو کە بەشێوەکی لایەق و گونجاو بەشداری حکومەت بکەین، بۆیە بڕیارمان دا بەشداری نەکەین، بەڕێز سەدر هات لە قۆناغی یەکەم و پێشنیارێکی پێشکەش کردمو هانی دام ئەوەش بۆ ئەو هەژمار دەکرێت، منیش داوای لێبوردنم لە بەڕێزیان کرد.

پێشکەشکار

چەند جار بەشێکی کەم بەسەر بەشێکی زۆر زاڵ بوون

سەماحەتی حەکیم

بەبۆچوونی من ڕۆڵەکان بە ڕۆڵی حکومەت کورت ناکرێنەوە، لە یاری دیکموکراتی پێویستە پابەندی یاساکانی ببیت، دیموکراتیەت زمانی ژمارەکانە هەر چۆن هۆکارەکەی بێت، هەر چەند بنکەی میللەتت هەبێت چەند ژمارەی دەنگت هەبێت، ئەو کاتە کە بە چوار کورسی دێتە دەرەوە پیویستە ڕێز لەو قۆناغە بگریت و گونجاوترە بەشداری نەکەیت، پیویستە ڕێز لە مێژووت و ئامادەبوونت و بنکە میلییەکانی گەل بگریت، بۆیە ئێستا ئێمە ڕۆڵێکی کاریگەر لە ژیانی سیاسی دەگێڕین بەڵام لەڕێگای حکومەت نییە.

پێشکەشکار

من گوێبیستی وەڵامەکەت بووم، لە بیرو هزرم نزیك بوو، بەڵام نازانم بۆچی گومان یان بەخیاڵم دێت کە ڕاستی یان خوێندنەوەی دیکە هەیە کە تۆ هەڵتگرتووە و باسیان ناکەیت، یان بیری لێ دەکەیەوە یان بڕوات پێیە کە بەشداری نەکەیت، ئەم جارە چوار کورسی بوو، بەڵام پێشتر زیاتر بوو لە قۆناغەکانی دیکەدا، دەتوانیت نهێنی ئەوەم پێ بڵێی؟

سەماحەتی حەکیم:

من ڕاستگۆم لەگەڵ ئێوە و گەلەکەم و ئەرکی من ئەوەیە کە ڕاستگۆ بم، بۆیە هەردووجاری پێشوو باسی ئەو هەکارانەم کرد 2010، 2024 ، 2018 ، 2020 ، 2023 ئێمە لەبەر یەك شت بەشداری ئەو قۆناغانەمان نەکرد لەبەر یەك هەکار ئێمە بینیمان تیپەکە و ڕیزبەندی و گوتار و پڕۆژە سەختە قبوول بکرێت لە سایەی دۆخی عیراق و ئەوانەی لەم ساتانە ڕوویانداوە، ئەنجامەکان سەلماندیان کە ئەنجامەکانی 2010-2014 ئەوە بوو داعش هات و 40% خاکی عێراقی داگیر کرد، ئەو کێشانەی ڕوویاندا، ئەوەش واتای ئەوەیە کە خوێندنەوە وهەڵسەنگانمان تەواوە ئەگەر چاوپۆشی لە ڕووداوەکانی 2018 بکرێت کە لە ئەنجامدا عادل عەبدولمەهدی دوای ساڵێك لە بەرهەڵستی کردنی دەست لەکار کێشانەوەی خۆی پێشکەش کرد، لەبەرەش دەرکەوت کە خوێندنەوەمان دروست بوو، بۆیەش کە ئەو پێکهاتەیە زۆر سەختە بتوانێت سەرکەوتنی داواکراو دەستبەر بکات، لەگەڵ حکومەتی بەڕێز سوودانی شتەکە جیاواز بوو، هەکارەکە پەیوەندی بە دەرچەکانی پرۆسەی دەنگدان هەیە.

پێشکەشکار:

ئەگەر ئەو پێنووسە بە سەماحەتی عەممار حەکیم بدرێت و پێی بڵێن دەتەوێت بەش بەشێنە وە پڕۆگرامەکی سیاسی بۆ حوکمکردن بمێنێتەوە تۆ دەیچەسپێنی ؟ یان لای دەبەیت؟ تۆ چی دەنووسیت ؟

سەماحەتی حەکیم:

ژیان سپی و ڕەش نییە، هیچ وەڵامێکیش بە بڕاو و نەخێر نابێت، من نەخێر بە بەش بەشێنە دەڵێم، بەڵکوش بە بەشداریکردن لە نەوان لایەنە سیاسییەکانی بەشدارن لە پرۆسەی سیاسی ، ئێمە تاکە وڵاتی پەرلەمانی نین لە جیهاندا، ئێمە یەکێکین لە 80 وڵات کە سیستەمی پەرلەمانی پەیڕەودەکەن، ڕێگای بەڕێوەبردنی پەرلەمان بەم شێوەیە ئەوەیە کە هێزە سیاسییەکان بەشدار بن، دواتر بەپێی براوەکان مامەڵە دەکرێت و بە ڕێککەوتن لەنێوان چەند لایەنێك زۆرینە دروست دەکرێت و دواتر حکومەت پێك دەهێنرێت، ئەوەش واتای ئەوەیە کە دەبێت لە بەڕێوەبردن بەشداری بکەن، هەروەها دەبێت بە وەزارەتەکتن پاڵێوراو یان هاوشێوەیان هەبێت، لە بەشداری کردن ئەوە قبوول دەکرێت، لە بەش بەشێنە وەزیر لە حیزب دیاری دەکرێت و دەست تێوەردان لە کاروباری وەزارەت و هەموو بەشەکانیشی وەردەدرێت هەتا فەرمانبەرانیش، ئەوەش کارەکی هەڵەیە، دەبێت بەرپرسیارێتی دام دەزگاکانی ئێمە بەپێی ڕیزبەندی وزیفی بێت بەشێوەیەکی مەنتیقی و ڕێك و پێك بێت، وەزیرەکانیش بە پێی حزبە براوەکان دیاری بکرێن، ئینجا لە حیزبە هاوپەیمانەکان زۆرینەی پەرلەمانی دروست دەکرێت بۆ ئەوەی حکومەت پێك بهێنرێت.

پێشکەشکار

سەماحەتی سەید پێش ئێستا گوتت کە یەکێك لە هەکارەکانی بەشداری نەکردن وەك باست کرد بەرهەڵستیتان

بوو لە شێوازی بەشداری کردنەکە یان ئەو بەشدارییەی ڕوویدا، واتا تۆ کێشەت لەگەڵ بەش بەشێنە لە ب□□□وبردنی ڕژێمی حوکم هەیە، بە واتای ئەوە هەموو ئەو خراپیانەی لێ دروست بووە کە ئێستا ئێمە لەدەستیەوە دەناڵێنین؟

سەماحەتی حەکیم:

هیچ هۆکارێك نییە، بەش بەشێنە بەو شێوەی پێشتر بۆم باسکردی کە هەر بەرپرسێك لە هەر ڕەنگێکی حزبی بێت، دەست لە کاروبار و هەموو ورردەکارییەکانی وەزارەتەکەی ورەدەدات، وهەوڵ دەدات هەموو تیمەکە بگۆڕێت و بەمەش چانسی ئەزموون و شارەزایی کەڵەکەبووی ئەو کەسانە لەدەست دەدەین، بەم شێوەیە بریکار دەبێت باگڕاوندی سیاسی هەبێت و بەڕێوەبەر و سەرۆکی بەشیش بەهەمان شێوە بە سیاسەت دەکرێت، ئەو بەش بەشێنەیە یەکێکە لە گرنگترین هۆکارەکانی ئەو سستییە کە تووشی پرۆسەی سیاسی هاتوە، بەڵام ئەوە تاکە هۆکار نییە، بەڵام یەکێکە لە گرنگترین هۆکارەکان لە سیستەمی پەرلەمانیدا، وەزیر حزبی براوە یان حزبە سیاسییە براوەکام دیاری دەکەن، بەڵام وەرزارەتەکان مل کەچن بۆ سیستەمێکی توند لە ڕیزبەندی فەرمانبەرێتی و لە کەلەکە بوونی ئەزموون بۆ هەلسەنگاندنی ئەو کرێکارانەی دوور ل هەواو مەیلی سیاسی هێزە براوەکانن. هێوە براوەکان ئەمرۆ براوە بوون بەڵام ڕەنگە دوای چوار ساڵی دیکە هێزێکی دیکە بباتو□، دام دەزگایەکان شوێنی خزمەتکردنن، بۆیە نابی□ت بەش بەشێنە بچێنە ناخ و بنج وبنەوانی داموگەزگایەکان وەك پێشتر لە قۆناغەکانی ڕابردوودا ڕوویدا.

پێشکەشکار

بڕوات بەوە هەیە کە هێزە سیاسییەکان تا ئێستاش فاکتەرەکانی هێز و بزوێنەری چالاکیان هەبێت بۆ ئەوەی بۆ قۆناغێکی باشتر برۆن ؟

سەماحەتی حەکیم:

پرۆسەی سیاسی و ڕژێمی سیاسی و وڵات ئەو چالاکیەی هەیە و هێزە سیاسییەکانیش خۆیان پیشاندەدەن بۆ ئەو دیمەنە، ئەو هێزان لەیەك جۆر نین، تیایدا هەیە کە درك بە سروشتی ئەو گۆڕانکاریيانەی کۆمەڵگا و سیاسی و کاریگەرییە دەرەکییەکان و سروشتی ناوخۆ و کەشی شەقام و پێشبینی هاولاتیانیش دەکات، بۆیە گوتاری خۆی بەپێی ئەو گۆڕانکاریيانە دەگونجێنێت کەباسم کردن، وەك لە وەسفی پێغەمبەر درودی خوای لێ بێت هاتوە (طبيب دوار بطبه) ، ئەو لەنێو خەڵك دەسووڕێتەوە پێداویستیاەکانیان دەزانێت و دیدی خۆی و چارەسەریان بۆ مەینەتی و کێشەکانیان پێشکەش دەکات، هێزە سیاسییەکان ئەمرۆ دەتوانن لەگەڵ ئەو گۆرانکاریيانە خۆیان بگونجێنن، هەروەها وەك بەشێکی سروشتی سیاسی بمێننەوە، ئەو هێزە سیاسییانەش کە ناتوانن ئەوە بکەن، لەچوارچێوەی خۆیان دەخولێنەوە و دەبینن کە ئاو لە ژێر پێیەکانیان دەڕوات، ئینجا وردە وردە پاشەکشە دەکەن، ئەمرۆ لە دیمەنی سیاسی دەبینین هەندێم هێز پارێزگاریيان لە هێزی خۆیان کردوە، هێزی وا هەیە دێتە مەیدان کە زۆر بەهێز و چالاکە، هەندێك هێزیش دیمەنەکە بەجێدەهێڵێت، ئەو قەدەرە سروشتی سیاسی و کۆمەڵایەتی دروستی دەکات.

پێشکەشکار

ئەوە مانای گۆڕینەوەی ڕۆلەکانە ؟

سەماحەتی حەکیم:

نەخێر گۆڕینەوەی ڕۆڵەکان نییە، ئەوە چەند ڕاستیەکی ک□م□گ□یی و سیاسی و سروشتەکانی گەل و کەشی شەقام و پێداویستی و خواستی هاوڵاتیانە، ئەوەی پێش 10 ساڵ پێش ئێستا سەرنج ڕاکێش بوو، ئیستا سەرەنج ڕاکێش نییە، لایەنی سیاسی دەتوانێت گوتارێکی جێی باوەر پێشکەش بە جەماوەر بکات، و ڕیزبەندی کارەکانیش و پرۆگرامی خۆی ڕێرەوی سیاسی خۆی دیاری بکات، کە لەگەڵ پێداویستی هاوڵاتی بگونجێت، هەروەها دەتوانێت لەگەڵ ئەو دۆخە بەردەوام بێت تا متمانەی هاوڵاتی بەدەست بهێنێت، ئەو هێزانەی گوتارەکەیان ساردە و ناگاتە هاوڵاتیان ئەوا ناتوانێت متمانە وەربگرێت و دیمەنە سیاسییەکە بەجێدەهێڵێت، ئەوەش یەکێکە لە باشییەکانی دیموکراتیەت کە دەرگا بۆ هێزی بەهێزو تازەپێگەیشتوو بەکراوەیی دەهێڵێتەوە، هەندێك هێز دەرۆن و هەندێك هێز بە چەسپاوی دەمێننەوە ئەویش بەپێی پێداویستیەکان.

پێشکەشکار

لە ئەنجومەنی باڵا بۆ ڕەوتی حیکمە، سەماحەتی عەمار حەکیم گرەوی زۆری لەسەر گەنجانە و چەندین قۆناغیشە تۆ هەر لەگەڵ گەنج و لاوەکانی، ئایا بڕوات بەوە هەیە کە ئەو لاوانەی بەباشی سەرپەرشتی کراون چەندین سەرکردەی لێی دروست بوون کە دەتوانی لەگەڵیان بەردەوام بیت، یان ئەو ئەزموونە پێویستە بە بەدواچوون هەیە.

سەماحەتی حەکیم:

ئێمە باسی پرۆژەیەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەکەین، ئەو پڕسیارە دەبێت لە خەڵك بکرێت، خەڵك ئێمە چۆن دەبینن، ئایا دەیان سەرکردە یان سەدان سەرکردەی لاو دەبینن کە شایستەی ئەوەن و توانایان هەیە پڕۆژە بەڕێوە ببەن ؟ واتا ئێمە سەرکەوتوو بووین، ئەگەر خەڵك هەستیان نەکرد ئێمە هەرچیمان گوتوە ئەوا واتای ئەوەیە ئێمە خاو بووین لە کارە، بەخودی خۆم پێم وایە هیچ لەوە دوودڵ نابم چونکە ئەو ڕێرەوە ڕێرەوی ڕاستقینه□ی□، ئەویش لەبەر هۆکارێکی زۆر ئاسان، ئێمە گەلێکین 68% خەڵکەکەی خوار تەمەنی 24 ساڵن، ئەوەش پێی وەزارەتی پلان دانان کە دەڵێت 90% خوار تەمەنی 50 ساڵن، ئەوە واتای ئەوەیە ئێمە گەلێکی لاوین بە نایابیش، بەرزبوونەوەی ڕێژەی دانیشتوان لە لەم وڵاتە 2.6 دەبێت ئەوەش گەورەترین ڕێژەی زیادبوونە لە هەموو جیهاندا، بۆیە ئەوەی گەنجەکان بقۆزێتەوە ئەوە واتای ئەوەیە لەگەڵ توێژە گەورەکە مامەلە دەکات کە بەرفراوانترینە لەنێو ئەو گەلەدا، بۆیە نابێت گومان لە بایەخدانمان بە گەنجان و لاوان هەبێت، پێویستە وا بکەین کە ببنە واجیهە و پێشەنگ ، ئەگەر هەر لایەنێك لەو کارە شکستی خوارد ئەوە کێشەکە لەخۆیەتی هیچ خەتای لاوان نییە، لاوان شایەتی هەموو سەرپەرشتی و بایەخن، ئەگەر توانیمان ئەسڵە پاکەکەیان و توانا گەورەکەیان لێ دەربهێنین بۆ بەرژەوەندی وڵات ئەوا ئەو بابەتە پەیوەندی بە لاوان هەیەکە دەبێت چانسیان پێ بدرێت و لایەنی سەرەکی بن لەبەر ئەوەی ئەوان داهاتووی وڵات زامن دەکەن.

پێشکەشکار

زۆر لەوانەی بایەخ بە كاروباری سیاسی دەكەن وەك ڕەخنەگر و ڕۆشنبیران بە حكومەتی سوودانی دەڵێن، ئێوە دوایین چانسی پرۆسەی سیاسییە، تا چ ڕادەیەك لەگەڵ ئەو قسەیە دایت یان لەگەڵی نیت؟

سەماحەتی حەكیم:

من پێم باشە بڵێم، هەلی بەنرخ، سوودانی هەلی بەنرخە بۆ پرۆسەی سیاسی، هیچ دوایین هەل و چانس لەم وڵاتە نییە، چەندین ئیمپراتۆریەتهاتن و ڕۆیشتن چەندین ڕژێمی جیاجیا هاتن ڕۆیشتن عێراق هەر وەك مایەوە، گەلی عێراقیش هەر مایەوە و پرۆسەی سیاسیش بووە قەدەرێك بۆ بەڕێوەبردنی كاروباری خەڵك، هیچ كەس نییە لەم وڵاتە نوێنەرایەتی دوایین چانس بكات، ئەو وڵاتە هەر دەمێنێتەوە و ئێمە دەڕۆین، خوا تەمەنی هەمووان درێژ بكات،بەڵام هەلێكی بەنرخ هەیە، بەڕێز سوودانی بە توانای كارگێڕی و ئەزموونی كارگێڕی و توانای گەنجەكان دەتوانێت مامەڵە لەگەڵ بیرۆقراتیەتی كارگێڕی بكات و خۆی لە كێشە و ململانێی سیاسی شتی هاوشێوە بەدوور بگرێت، ئێوەش چانسێكە بۆ پێشخستنی وڵات بەرەو پێشەوە، شتێكی سەیر ئێوەیە كە ئێمە بەشداری ئەو حكومەتەمان نەكرد، بەڵام وەرای ئێوەش گەورەترین پاڵپشتی ئەو حكومەتەین، بۆیە ئێمە دەبینین چانسی سەركەوتن هەیە و دەمانەوێت لەپێناو بەرژەوەندی گەلی خۆمان بهێتە دی، ئەگەر ئێمە لە چوارچێوەیەكی ئاسایی مامەڵەمان لەگەڵ ئێوە كردبا، دەبوایە وەك بەرهەڵستكارێك تەگەرەمان بۆ حكومەت دابنایە، بەڵام لەبری گەل باجەكەی دەدات، ئێمەش نامانەوێت ببینە هۆكاری ئەوەی ئیرادەی گەل و خزمەتكردنیان و خۆشیان پەك بخەین.

پێشكەشكار:

ئایا تۆ دەتەوێت بە شێوەیەكی تازە ئۆپۆزسیۆن عێراقی دروست بكەیت، من بەشداری حكومەت ناكەم و بەڵام پاڵپشتی دەكەم، بەڕێز حەكیم دەتوانیت ئەوەم بۆ شی بكەیتەوە ؟

سەماحەتی حەكیم

هەموو ئەو حكومەتانەی بەشداریمان تێدا نەكرد، هەتا ئەوانەی بەرهەڵستیشمان كرد لەهەندێك ڕووداویدا هەرچۆنێك بێت بەبۆچوونی ئێمە هەڵوێستێكی جوانی هەر تێدا بەدی دەكرێت، ئێمە هەمیشە باوەڕمان هەیە بەوەی كە دەبێت وا پیشان بدەین كە ئێمە بۆ ئەوە بەرهەڵستی ناكەین تا بەرهەڵستی بكەین و كارەكان پەك بخەین، یان بەشداری بكەین بۆ ئەوەی ستایش و سوپاس بە هەموو شتێك بكەین، ئەوە هەڵەیە، ئێمە بەشداری دەكەین و ناڕازایی خۆشمان یان ستایشی خۆمان لەسەر هەندێك لە هەنگاوەكان دەبێت، بەڵام لەو حكومەتەی باست كرد هۆكارەكە پەیوەندی بە برای بەڕێز سوودانی و حكومەتەكەی تیمە حاكمەكەی نییە، بەڵكو پەیوەندی بە دەرچەكانی هەڵبژاردنەكتن هەیە، دەبینین چانسی سەركەوتن هەیەبۆیە بەهەموو توانامان پاڵپشتی ئەو چانسە دەكەین بۆ ئەوەی خۆش گوزەرانی و هەرزانی بۆ گەلەكەمان بهێنێت.

پێشكەشكار

لەكتێبی گەشتی نیشتمان، هەڵوەستەم لەسەر چیرۆكێكی جوان كرد، ئەو كاتە بایدن جێگری سەرۆكی ئەمریكا بوو، داوای لەتۆ كرد پاڵپشتی مالكی بكەیت بۆ ئەوەی لە دووەمین خۆهەڵبژاردنەوەی دیاری بكرێتەوە، بەڵام تۆ ڕەتت كردەوە و گوتت دەبێت لە شوێنگرەوە بگەڕێن، هۆكارەكان و پێویستیەكان لەم ڕەتكردنەوە

چی بوو؟

سەماحەتی حەکیم:

لە ڕاستیدا ڕێز و خۆشەویستی زۆرمان بۆ برای بەڕێزمان نوری مالکی هەیە، ئەو کەسێکی بەڕێزە هاوەڵێیە و ئێمەش هیچ کێشەیەکمان لەگەڵ کەسی بەڕێزیان نییە، بەڵام بۆچوونەکانی و پرۆگرامی و پێشەنگی کارەکانی لای ئێمە لە هەڵسەنگاندن تاوتوێ دابوو، شتێکە هیچ پەیوەندی بە خودی مالکی نییە بەڵکە بارودۆخێکە بوو، دۆخی کۆمەڵگا و هەڵوێستی هێزە سیاسییەکان لە پێکهاتەکتنی دیکە، دۆخی وڵات و ڕیزبەندی ئەو کارانەی مالکی بە گرنگ دایناببوو، ئێمە لەهەڵسەنگاندنەکان بۆمان دەرکەوت کە ئەوە بەرهەمدار نابیت و ئەو ڕێگەیەش عێراق بەرەو شکست دەبات.

ئەوە تێگەیشتنی ئێمە بوو، ئێمە ڕای خۆمان لەسەر کەس و خۆمان بەسەر هیچ لایەنێك ناسەپێنین، گوتمان لەبەر ئەوەی ئێمە بۆچوونمان جیاوازە بۆیە ئێمە بە چ پاساوێك بەشداری بکەین، کاتێك ئێمە دەبینین شتەکان بەڕێگایەکی هەڵە دا دەڕوات.

ئێمە ڕێز لەخۆمان دەگرین و لەوپرۆسەیە دەکشێینەوە، بەڵام هەندێکی دیکە باوەڕیان کرد و زۆرینەیان پێکهێناو لەسەر ئیزن و پیرۆزی خودا ڕۆیشتن، من زۆر دڵخۆش بووم کە حکومەت دروست کرا، لەبەر ئەوەی پێویستبوو لەو داخرانە سیاسییە ڕزگار بین کە ئەو کاتە 8 مانگی خایاند.

لەم کاتەخەڵك پێویستی بە حکومەت هەبوو تا کاروباری خەڵك بەڕێوە ببەن، ئەوە بوو حکومەت پێکهات و بە جیاوازییەکی زۆریش کارەکان ڕۆیشتن ئێمەش هەر دەسڵانە ماینەوە شیکردنەوە و هەلسەنگاندن و تا ئەمڕۆش لەسەر ئەو هەڵوێستە پەشیمان نیم، من دوای دووساڵ لەم کارە چەندین سەرکردەی لایەنەکانی دیکەم بینی و بەچرپە پێیان گوتم تۆ بڕیاری دروستت دابوو، ئێمە بە هاتنە نێو ئەو حکومەتە خۆمان خستە نێو کێشەیەکی گەورە ، هەندێکیش لەناوەڕاستی ڕێگا پاشەکشەیان کرد وەك خۆت دەزانی.

پێشکەشکار:

بڕیارە ئازایەکانت یا خود بڕیارە یەکلایی کەرەوەکانت کە لە قۆناغێك لە قۆناغەکان بڕیاری لەسەر دەدەی ڕەنگە هەندێك کەس تووڕە بکات یان لەسەر بکەوێت ؟

سەماحەتی حەکیم:

گومان لەوەدا نییە کە هەر بڕیارێك مرۆڤ بیدات سەبارەت بە دۆخی سیاسی یان کۆمەڵایەتی بەدڵی هەندێك کەس دەبێت و هەندێك کەسیش تووڕە دەکات، کاردانەوەی دەبێت و بێزاربوون لە دەکەوێتەوە، بەڵام مرۆڤ پێویستە بە تێگەیشتن و شیکردنەوە و خوێندنەوەی خۆی دڵسۆزی هەبێت بۆ بەرژەوەندییەکانی گەلەکەی بەپێی توانای خۆی، بۆیە منیش هیچ درێغی ناکەم لە ئەستۆگرتنی هەموو ئەو باجە گەورانەی بەهۆی ئەو هەڵوێستانە دەیدەم کە پێشتر لە قۆناغەکانی ڕابردوو داومە، چونکە گەلەکەمان شایەنی ئەوەیە.

پێشکەشکار

تۆ لە تەمەنێکی بچووکەوە کاری سیاسیت کردووە، سیاسەت چی پێ بەخشیوی ؟ هەروەها چی لێ سەندوویەوە ؟

سەماحەتی حەکیم:

من وەك كەسایەتی خۆم، باگڕاوندم ڕۆشەنبیرییە، زانستییە، هەموو گەنجایەتی خۆم لەو لایەنە بەسەر بردوە، نەخۆش بوونی باوکم ئەمەی خستە نێو كەڵەێك بژاردەی قورسەوە کە هەرگیز پێشبینیمان نەدەکرد، باوکم لە تەمەنی 60 ساڵی کەچی دوایی کرد و واتا ئەو کات لە لووتکەی چالاکی بوو، ئەوە شۆکێکی گەورە بوو کە لەو دۆخە تووشی نەخۆشی ببێت و ڕێزی برایەتی بگرێت لەو کاتەدا، ئەو پێی وابوو هیچ کەسێك نییە کە بتوانێت بەو ئەرکە هەڵبستێت و خەڵکیش لێی ڕازی بن، دەبێت ڕووبەڕوو ببیەوە، پڕۆسەی کاری سیاسی بەشێوەیەك هات کە بەپێچەوانەی پلانەکانی من بوون، هەروەها لەگەڵ باگڕاوندی ڕۆشەنبیریش گونجاو نەبوو.

پێشکەشکار

بڕیاری پلاندانان بوو ؟

سەماحەتی حەکیم :

نەخێر ، نەخۆشییەکە بە ڕێکەوت بوو، بەڵام نەخۆشی باوکم تا 30 مانگ درێژەی هەبوو، ئەوەش هەلێکی باش بوو بۆ بەدوا داچوون،دەزانن ئەنجومەنی باڵای شۆڕش لەو کاتەدا یاسا میلیشیاکان ڕاستەوخۆ پەیوەست بوو بە بنەماڵەی ئیمام حەکیم، قورس بوو یەك لە براکانی دیکە هیچ بکەن، خەڵك لێیان کۆدەبێتەوە و ڕێز لە برایەتی دەگرن و سووربوون لەسەر ئەوەی پێشکەشمان بکەن و پاڵپشتیمان بکەن، ئەوە بوو بە تەکرایی هەمووان من هەڵبژێردرام و کارەکەش زۆر بە ئاسایی و بێ کێشە و بێ فشار دوای دوو رۆژ لە مردنی باوکم بەخێرایی و بە دوو دەی ئەنجام درا، کارەکان دوا نەخران بۆیە هاتینە بەرامبەر داواکاری تازە کە زۆریان لە پێشبینی ئێمە نەبوو، خۆمان بۆ ئەو ئەرکە قورسە ئامادە نەکردبوو، ئەوەش دەزانن لایەنی سیاسی پێداویستی و داواکاری زۆری لەسەرە و جیاوازە لەگەڵ لایەنی ڕۆشنبیری و زانستی و ژینگەیی کە من کارم تێدا دەکرد، من هەوڵم دا خۆم بگونجێنم و براکانیشنم بەردەوام راوێژیان دەکرد من گوێم لە دەگرتن سوودم وەردەگرت و بەدواداچوونم دەکرد و دەشمپرسی، با دادپەروەرانە بم بەڕێز عادل عەبدولمەهدی یەکێك بوو لەو کەسایەتییانەی کە من زۆر سوودم لە ڕاوێژەکانی و لەو قۆناغەدا.

پێشکەشکار: کارێك کە کردووتە و هەستت کردوە کە سەرکەشیت ئەنجامداوە، وەك دروستکردنی ڕەوتی حیکمە، بڕیارەکە هیواداری پێی دا بچیتەوە لەو سەردەمە سیاسییە، ئەوەی کە پەیوەندی بە حیکمە هەبێت یان پەیوەندی بە سماحەتی عەممار حەکیم هەبێت، کە پێت خۆش بێت کات بۆ دواوە بگەڕێتەوە بۆ ئەوەی پاشگەز ببیتەوە؟

سەماحەتی حەکیم: بەڕاستی ئەو بڕیارە ستراتیژیانەی کە داومانە کە وەرچەرخانی مەترسیداری تێدابووە، بە ئەوەی کەللە ڕەقی یان خۆ بەزل زانی تێدابێت لەهیچیان پەشیمان نیم، هەست دەکەم هەموو بڕیارەکان دروست بوون، لەبەر ئەوەی ئەو بڕیارانە بە گرژی نەدروان بەڵکو دوای دیراسە و تاوتوێ و ڕاوێژێکی بەرفراوان هاتوون، ئینجا بڕیار دراوە، ئاسایی مرۆڤ چەند ئەزموونی زیاتر وەربگرێت لە وردەکارییەکانی کاری سیاسی ئەوکا هەست دەکات زیاتر پرۆفیشنال دەبێت و دەتوانێت بە کەمترین زیان وباج لەو جۆرە مامەڵانە بچێتە دەرەوە و هەروەها لەڕێگەی لێك تێگەیشتن لەگەڵ لایەنەکانی دیکە دەتوانێت زۆر شت بکات، لەگەڵ ئەوەش خوو حەماسەتی لاوان و بەرەو پیل چوونیان بەرەو ئەوەی ڕوونی دەکەینەوە لە بەرژەوەندی وڵات و گەلەکەمانە، ڕەنگە ئەوەش بووتە هۆکاری ئەوەی ئەو هەنگاوانە بەشێوەیەك بنێین کە تێچوون و کاردانەوەی کەمتری هەبێت.

پێشکەشکار

با پرسیارەکە بەشێوەیەکی قووڵتر بێت، سەماحەتی سەید عەمار حەکیم تۆ وەك سەرۆکێکی سیاسی لە پڕۆسەیەکی سیاسی کارت کردوە، ئەوە کە لەدەرەوەو ناوەوە بە گەندەڵ وەسفی دەکات تۆ ئەوە شەرمەزارت ناکات ؟

سەماحەتی حەکیم:

بەهەر حاڵ، هیچ کارێك نییە، شتی زیادەی بۆ دروست نەبێت، پزیشك یان پزیشکێکی پسپۆر کاتێك نەشتەرگەری دەکات، لە هەندێك سەرکەوتوو دەبێت لە هەندێکی دیکەشبەبۆچوونی خۆی سەرکەوتوو بووە بەڵاو لە ئەنجتمدا نەخۆشەکە مردوە، بەهۆکاری جیاوازەوە، پێی ناخۆش دەبێت بەڵام ئەوە قەدەرە و دەبێت ڕێز لە کارەکە بگرێت، گۆڕەپانی سیاسیش وەك بوارەکانی خزمەتکردنی ڕاستەقینە وایە، لێرەدا مرۆڤ دەبینی کاریگەری چۆنە لە گۆڕینی ڕێڕەو، یان دۆزینەوەی بڕوا لای سەرکردەکانی دیکە، بڕیارێکی سیاسی لە وڵات دەدرێت، لەوانەیە ڕۆحی خەڵکانێك ئازاد بکات لەوانەشە خەڵکانێك بخاتە هەلاکی و کێشەوە، ئەو پڕۆسەیەکی زۆر هەستیارە، پێم وایە ئێمە وك دکتۆری خێر و کۆتری ئاشتی بووین لە کاروانی سیاسیمان هەمیشە هەوڵمان داوە گرژوئاڵۆزی و بەگژ داچوون کەم بکەینەوە، داوای ئاشتەوایی و بەردەوام بوون و بەیەکەوە ژیانمان لە خەڵك کردوە، چەندین دەستپێشخەریمان لە کاتە سەختەکان و گرژی و ئاڵۆزی پێشکەش کردوە، هیچ کات لە ڕژاندنی یەك دڵۆپە خوێنی عێراقییەکان تێوە نەگلاوین، ئەوە ڕکابەرانمان پێش دۆست و هاوپەیمانەکانمان باسی دەکەن، هەمویان لە دیمەنی عێراقی بەهیچ شتێکی لەو جۆرە تۆمەتبارمان ناکات، هەتا لەڕووی گەندەڵیش ئێستا دیدی خەڵك ئەوەیە کە چینی سیاسی گەندڵە ، ئەوە لەگەڵ ئەوانی دیکەش ئێمەش دەگرێتەوە، بەڵام کاتێك یەکێك لیستێکی پێنج کەسی یان 10 کەسی دادنێت باوەڕ ناکەم لەو لیستە لای هچ هاولاتییەك یەك لە سەرکردەکانی ڕەوتی حیکمە لەمێشکی خۆی یان لە لیستەکە دابنێت.

پێشکەشکار

ناکۆکی شیعی -شیعی بەشێوەیەکی تایبەت لەگەڵ بەڕیز سەدر بۆ ماوەیەکی درێژ بەردەوام بوو، هیچ واستەیەك سەرکەوتوو نەبوو، گفتوگۆش سەرکەوتوو نەبوو، ئایا ئێوە وەك حاڵەتێکی سروشتی و واقیع حاڵێك مامەڵەی لەگەڵ دەکەن ؟

سەماحەتی حەکیم

سەماحەتی سەدر کەسایەتی و سەرکردەیەکی بەڕێزە و ڕەوتی سەدریش هاوبەشێکی سەرەکییە لە دیمەنی کۆمەڵایەتی و سیاسی ئەو وڵاتەدا، ئەو هەر ئەوها دەبێت و دەمێنێتەوە، جێی ڕێز و ستایشی هەمووان دەبێت، هەموو کات ڕەوتی سەدری بۆچوونی تیژو و وردی لەسەر وردەکارییەکان هەیە، هەروەها لەسەر ناوەڕۆکیش زۆر جار لەگەڵ هاوبەشەکانی دیکە ناکۆك دەبوو، ئەوەی ئێستا دەبنین شتێکی سەیر نییە، واتا هەموو کاتێك بیروبۆچوونی جیاواز لە نێوان هێزە شیعیە و سوننە و کوردەکان هەبووە، بەڵێ ڕەوتی سەدری لە قۆناغەکانی پێشوو بەرهەڵستی حکومەتی دەکرد و پاشەکشەی دەکرد، تەنها لە پەرلەمان دەمایەوە، دەنگی لەسەر لیژنە و چەند کارێکی دیکە دەدا، بەڵام ئەوە یەکەمین جارە لە ئەنجومەنی نوێنەران بکشێنەوە، ئەوان لە دیمەنی سیاسی نەکشاونەتەوە، بەڵکو لە دیمەنی نوێنەران کشاونەتەوە، دیمەن و سروشتی سیاسی فراوانترە لە حکومەت و پەرلەمان ئەوان لەوێ ئامادەن و بەشدارن، پێم وایە ئەگەر بچینە هەڵبژاردنێکی

پەرلەمانی لە داهاتوو ئەوا ڕەوتی سەدری دەبێتە هاوبەشێکی سەرەکی ئەو هاوکێشەیە.

پێشکەشکار

لەو هەڵبژاردنە بەشداری ناکەن، پێت وایە ڕەوتی سەدر چ کاریگەرییەك جێ دەهێڵێت؟

سەماحەتی حەکیم:

بەهۆی ئەوەی ئەوە هەڵبژاردنێکی خۆجیی و خزمەتگوزارییە، کاتێك ئەوان لە ئەنجومەنی نوێنەران پاشەکشەیان کرد، دەڵێن ئێمە دەرگا گەورەکەمان بەجێهێشت چۆن لەدەرگا بچووکەکە دێینە ژوورەوە؟ پێم وایە ئەو شتانە هەن گەر من نابێتەکە بەو شێوەیە شی بکەمەوە، من لەبری ئەوان قسە ناکەم، بەڵام پێم وایە هەر هەڵبژاردنێکی داهاتووی پەرلەمانی دیکە بکرێت ڕەوتی سەدری زۆر کاریگەر دەبێت و بەشدار دەبێت،ئاساییە ناچاریش بین کە کار لەگەڵ یەك بکەین و بەرگەی ئەو جیاوازییانەی نێوانیشمان بگرین لەکاتی هەڵسەنگاندنی ئاستەکان، لەهەڵسوکەوت و لە پڕۆگرامدا یان لە شتی دیکە، بۆیە ئەوانەی دەنگ دەدەن عەراقیین و ئەوانی دەنگیش بە هاوبەشەکەی دیکە دەدەن هەر عەراقیین، بۆیە دەرکەوتەکان و ئەنجامەکانی پرۆسەی هەڵبژاردن و ئەو هێزانەی تێیا سەردەکەون، نوێنەرایەتی ئیرادەی گەل دەکەن، گومان لەوە نییە، ئەو هەلە لە کاتێك لە کاتەکان ناپچڕێت، هەلەکان هەمیشە دەمێننەوە، هەمیشە دەرگاکانیش بەکراوەیی دەمێننەوە و دەستەکانیش بە درێژکراوی دەمێننەوە، سەماحەتی سەدریش برایەکی خۆشەویستە و هاوبەشێکی گرنگە، هەرکاتێك ویستی بەپیلە ئەو داوەتانە بێت و دەرگای بکاتەوە، ئەوا براکانی لە تەنیشت خۆی دەبینیت و ئەمەش زۆر شانازی پێوە دەکەین.

پێشکەشکار:

پەیوەندیت لەگەڵ سەدر ئایا ئێستاش هەر لەگەڵی پەیوەندیت هەیە ؟

سەماحەتی حەکیم:

لەڕاستیدا پەیوەندی ڕۆژانە لەو قۆناغە بەهۆی ویستی سەماحەتیان نییە، بەڵام ئێمە لە لایەن خۆمان هەموو کات ئامادەین بۆ پەیوەندیکردن.

پێشکەشکار:

پەیوەندی لەگەڵ هەرێمی کوردستان لەو حکومەتە. وەرای ڕێنماییەکانی بەڕێز سوودانی بەڵام دۆخە جارێکی دیکەش لەکەرکووك تەقیەوە، لەڕووی ئەمنی لە لایەك لەڕووی دارایيش لەگەڵ حکومەتی ناوەند لە لایەکی دیکەوە، کەی ئەو قەیرانە چارەسەر دەکرێت؟

سەماحەتی حەکیم:

وەکو دەزانن، چەند بڕگەیەکی دەستووری هەن کە هەر لایەنێك بەو شێوەی خۆی دەیخوێنێتەوە، بەشێوەیەك لە شێوەکانیش لێی تێدەگات، تێگەیشتنی هاوبەش نییە، لەهەردوو لا بە بڕگە دەستوورییەکان بۆیە دوای ناکۆکی پەنا دەبرێتە بەر دادگای ئیتحادی وەك مەرجەعیەك، بەڵام جێی داخە کە هەموومان بە چارەسەر و

بڕیارەکانی دادگای ئیتجاجی بەشێوەیەکی کامل ڕازی نەبووین، بەڵێ لە شیکردنەوەی دەقە دەستووریەکان ئەویش بووەتە جێی ناکۆکی هەردوو لایەن، حکومەتی ناوەندی و حکومەتی هەرێم، بەڵام پێم وایە کەمتمانە و لێك تێگەیشتن و بەردەوامبوون هەیە قەدەری ئێمە ئەوەیە کە لەگەڵ یەك ڕێك بکەوین، پێم وایە داهێنانی یاسای نەوت و غاز ئەو زەمینەیە خۆش دەکات و هەلێکی گرنگ دەبێت بۆ یەك بوونی تێگەیشتن و دیدی دەقە دەستووریەکان کە جێی ناکۆکی هەردوو لایەنن، وە گۆڕینیان بۆ یاسا و ڕێسا، ئەوە پەیوەندی نێوان هەرێم و حکومەتی ناوەند لەسەر بنەمایەکی یاسایی ڕێك دەخات و کارەکانیش ڕێك دەخات، هیچ کێشەیەکی دەروونی نییە، شتی دیاری کراوی یاسایی وچەند داڕشتنێك هەن، دەبێت لەگەڵ یەکی بگونجێنین و بە ئەنجامێکی وا بچینە دەرەوە کە جێی ڕەزامەندی و بڕوای هەمووان بێت.

پێشکەشکار

خۆئامادکارییەکانتان بۆ هەڵبژاردنەکانی داهاتوو چۆنە ؟ وەك ڕەوتی حیکمە ؟

سەماحەتی حەکیم:

وەك دەزانن بڕیاری چوارچێوەی هەماهەنگی، ئەوەیە کە هێزیکانی چوارچێوەکە بە چەندین لیست دابەزن، ئەو یاسایەش یارمەتیدەرە و هەمەجۆرە، بەڵێ ئێمەش بە لیستی هێزەکانی دەوڵەتی نیشتمانی دادەبەزین لەگەڵ برامان دکتۆر عەبادی و چەند هاوپەیمانێکی دیکە، پاڵێوراومان لە هەموو پارێزگاکان هەیە، کە ڕکابەری تێدا دەکەین، بە پشت بەستن بە خودای گەورە و بە شایەتی هاوبەشانی دیکە و ڕکابەرانمان لەو پرۆسەیە، لیستی ئێمە وەك لیستی هێزەکانی دەوڵەت زۆر تەکمیلە و بە هێز و هاوسەنگی ناسراوە لە ڕووی ئەو کەسایەتیانەی نوێنەرایەتی دەکەن کە لە چەندین هێزەکان و قەبیلەکان و پارێزگاکان و ناوچەکانن، ئەوەش لە لیستە بەهێزەکان و کاریگەرەکانە بڕیاریش بەدەست گەلە، هیوادارم ئەنجامەکانی بەشێوەیەك بێت کە جێی ڕەزامەندی گەلەکەمان بێت، هەروەها بۆ ڕەوتی حیکمە و هاوپەیمانانی بۆنەیەکی مێژوویی بێت.

پێشکەشکار:

پێم وایە هەندێك سوپرایز پێش هەڵبژاردنەکان ڕوو دەدەن؟ هەندێك هەڵوێستی دەوروبەر کاردانەوەی لەسەر نێو شەقامی عێراقی دەبێ کە بەرهەمی دیمەنی سیاسی دەبێت، هیچ هەیە مایەی نیگەرانی بێت؟

سەماحەتی حەکیم

بەهەڵسەنگاندنی من، هەڵبژاردنەکان دەڕوات و لە کاتی خۆی دەبێت بە ئیزنی خودای گەورە، هەموو شتەکان بەم ڕەوەوە ڕێچکەی گرتوە، بەڵام دەبێت ئەوەش بزانین کە گەلەکەمان زیندوو و چالاکە، ڕەنگە هەندێك لە لاوەکان لە تشرین ئەو بۆنەیان خۆش بوێت و یادی ساڵانەی بکەنەوە، یان شتی دیکەی هاوشێوە بکەن، بەڵام ئەوانە هەموویان لە دیموکراتی عێراقی سروشتی سیاسی و کۆمەڵایەتی جێگایان دەبێتەوە، پێم وا نییە ئەوە کاریگەری لەسەر ڕێگای هەڵبژاردنەکان و کاتی و ساتی ئەنجامدانی هەبێت.

پێشکەشکار

پێگەیشتن لە دیمەنی سیاسی، قبوولکردنی یەکتری واتای ئەوەیە دەچینە قۆناغێکی دیکە کە یەکتر قبوول

دەکەین، بیرێکی هاوبەش دێتە ئاراوە، بەرهەڵستکاران قبوول دەکەین و یان بەڵێن دەنگی ناڕەزایی باشتر پێ دەگات؟

سەماحەتی حەکیم:

پێم وایە ئێمە لەو ڕووەوە زۆر بەرەو پێش چووین، کاتێك ناکۆك دەبین، دادەنیشین، چارەسەر دەکەین بینیتان لە قەیرانی مووچەکانی هەرێم، بەڕێز مەسرور بارزانی بەخودی خۆی هاتە بەغدا چاوی بە سەرکایەتییەکان و سەرکردە سیاسییەکان کەوت، گوێبیستی تێبینی و نیگەرانییەکانیان بوو، دواتر بۆچوونی خۆی بە باسکردن، ئەوە هەمووی بووە هۆکاری ئەوەی بگەنە ڕێککەوتن بەچەند هەنگاوێك بە ئەوەی ئەو کێشەیە مرۆییەی گەلەکەمان لە کوردستانی عێراقی خۆشەویست چارەسەر بکرێت، ئەو جۆرە شتانە چارەسەر نەدەکرا بەو ئاسانی و نەرمییە گەر ئەوها نەبوایە، بەڵکو پانتایی زیاتری بەخۆیەوە دەبینی و شەڕی قسە لە میدیاکان دەگەیشتە ئەوپەڕی و گەلەکەشمان بیرەوەری لەو جۆرە وردەکارییانە پێ بووەتەوە.

پێشکەشکار

هیچ ناکۆکییەك لە هاوکێشەکە هەیە؟

سەماحەتی حەکیم:

گومان لەوە نییە کە بوونی هاوپەیمانێتی کارگێڕی دەوڵەت کە نوێنەرایەتی گرنگترین هێزە سیاسییە بەشداربووەکان دەکات ئەمڕۆ لە پەرلەمان و حکومەتن، کە توێژێکی زۆر فراوانی هەموو لایەنەکان، ڕێکەوتوون و لەگەڵ یەك دادەنیشن و هەستیارترین کێشەکان تاوتوێ دەکەن، ئەو کێشانەی ئەستەم بوو کە بخرێتە ڕوو، لەم جۆرە بۆنانە دەخرێتە ڕوو و قسەی لەسەر دەکرێت و گوێ لە بۆچوونەکان دەگیرێت، لەکاتێکیش بە ئەنجام و پێشبینی دەچینە دەرەوە، ئەوە هەمووی پێشکەوتنە لە دیمەنی سیاسی.

پێشکەشکار:

سەماحەتی سەید لە دیمەنی سیاسی یان لە دیمەنی شەعبی یان لە کۆمەڵگە لە 75% لە پرۆسەی سیاسی ڕازی نین، زۆریان بێ دەنگن، بۆچی هێزە سیاسییەکان ئەو ناقۆزنەوە و کاری لەسەر ناکەن، بۆچی ئەو تەگەرە هەر ماوەتەوە ؟

سەماحەتی حەکیم

بەدڵنیاییەوە لە هەموو وڵاتەکان زۆرینە بە دەنگەکە ئەوانەن کە بێ لایەنن و لەنێو حزب نین و هاندەری هێز و کوتلەی سیاسی و قەوارە سیاسییەکان نین، کە ئەوەش زۆرینەیە، ئەوەش چاویان لەسەر دۆخی گشتییە، چەند دەتوانین خزمەتگوزاری پێشکەش بکەین، ئەمڕۆ قەیرانی ئەوان ئەوەیە کە ڕژێمی سیاسی و شەرعییەتی بە ڕێژە و بڕی خزمەتگوزارییەکان دەکەنە پێوەر، واتای ئەوەیە پرۆژەی ڕژێم بە خزمەتگوزاری دەبەستنەوە، بەڵێ لەبەر ئەوەی ئەو قەناعەتە هەڵی پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری زۆر گونجاوە لەبەر ئەوەی 200 ترلیۆن ئێستا دەکرێ بەبێ کۆتایی هاتووە لە جێبەجێکردنی بڕگەکانی بودجەدا، هەروەها خەریکە دەچێتە بواری جێبەجێ کردن، لە چەند مانگی داهاتوو لە هەموو پارێزگاکانی عێراق وەرشەیەکی کاری گەورە بە پڕۆژە خزمەتگوزارییەکان دەبینین، ئەگەر حکومەت لەوە سەرکەوتوو بێت ئەوا پێگە و شەرعیەتی ڕژێمی سیاسی لای ئەو خەڵکە پتەو دەبێت، هەروەها ئاستی مفەوزییەی هەڵبژاردنەکانەوەی کە ئو خەڵکە هەست بکات

كەدەنگەكەی دەیخاتە نێو سندوقی دەنگدان وەك خۆی دەگات و هیچ شتێك لەپشتی پەردە نییە، وەك زۆر خەڵك شێوەی دەكەن، ئەوە هەموو دەبێتە هۆكاری ئەوەی خەڵكێكی زۆر بەشداری هەڵبژاردنەكان بكەن.

پێشكەشكار

لەدوایین دەربڕینت دەردەكەوێت كە تۆ نیگەرانی لە هەڵبژاردنەكان و ئەنجامەكانی ؟

سەماحەتی حەكیم

نەخێر، من هیچ نیگەران نین، با ڕوون بین،دەڵێین دەبێت هۆشیار بین، كار بكەین بەبێ دەنگی بەڵام بە بەرنامە بۆ گەڕانەوەی شكۆی ڕەوتی حیكمە و مێژووی و پێگەی لە دیمەنی سیاسی ، ئێمە دەمانەویت شكۆی ئەوە بگەڕێنینەوە كە تەنها 4 كورسی لە ئاستی ئێمە نییە، خەڵكی بە 400 هەزا دەنگ پاڵپشتیان كردین، بەڵام ئەو دەنگانە ئەنجامی لەڕووی كورسی باش نەبوو، هیوادارین ئەمجارە دۆخەكە باشتر بكەین و ڕەوتی حیكمە لە پێگەی راستەقینەی خۆی بێت لەڕووی سیاسی بە پاڵپشتی مێژووی و هەوادارە زۆرەكانی.